

УДК: 378.015.31:37.013.42

DOI <https://doi.org/10.34142/27091805.2025.6.02.03>**Корчагіна Ганна**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри музичного мистецтва, ХНПУ
імені Г.С.Сковороди
Харків, Україна
email: korchagina.anna@hnpu.edu.ua

Кім Олександр

доктор філософії, заступник директора
Харківського ліцею № 181 «Дьонсурі»,
Харків, Україна
email: kim.sungdai@yahoo.com

Korchagina Ganna

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Music Art, H. S. Skovoroda Kharkiv
National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine
email: korchagina.anna@hnpu.edu.ua

Kim Oleksandr

PhD, deputy director Kharkiv lyceum No. 181
“Dyonsuri”
Kharkiv, Ukraine
email: kim.sungdai@yahoo.com

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сучасних педагогічних підходів до формування соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей у системі вищої педагогічної освіти. Дослідження зосереджене на уточненні змісту та структурних компонентів соціальної компетентності з огляду на специфіку мистецької та музичної підготовки, а також на визначенні освітнього потенціалу музично-освітнього середовища як простору соціальної взаємодії, комунікації та особистісного розвитку. Завдання включають аналіз сучасних наукових інтерпретацій соціальної компетентності, визначення її значущості для майбутніх педагогів-мистецтвознавців та окреслення практичних орієнтирів для цілеспрямованого розвитку у професійній підготовці.

Методи та методологія. Дослідження ґрунтується на теоретичних методах, зокрема аналізі, синтезі, порівнянні та узагальненні педагогічних, психологічних і мистецько-освітніх джерел. Для уточнення змісту соціальної компетентності в контексті мистецької освіти застосовано концептуальний аналіз, а для обґрунтування педагогічних орієнтацій – логіко-структурне моделювання. Спеціальні емпіричні методи не використовувалися, оскільки дослідження має теоретичний характер.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змістового розуміння соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей та в обґрунтуванні ролі музично-освітнього середовища як чинника її формування в процесі професійної підготовки.

Результати. У дослідженні соціальна компетентність уточнюється як інтегративна особистісна та професійна якість, що поєднує ціннісні орієнтації, соціальні знання, комунікативні навички та готовність до відповідальної соціальної взаємодії. Показано, що в мистецькій освіті соціальна компетентність формується через взаємозв'язок навчальної, творчої та комунікативної діяльності. Музично-освітнє середовище обґрунтовується як цілісний соціокультурний простір, що сприяє розвитку соціального досвіду студентів через колективне музичне виконання, творчі проекти, діалог, рефлексію та суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Визначено практичні орієнтири використання потенціалу мистецької освіти для формування соціальної компетентності, серед яких – колективна творча діяльність, рефлексивні педагогічні практики, розширення соціальних і культурних контекстів, підтримка ініціативності та автономності студентів.

Висновки. Дослідження підтверджує, що мистецька освіта має значний педагогічний потенціал для цілеспрямованого формування соціальної компетентності майбутніх фахівців. Соціальну компетентність слід розглядати не як побічний продукт соціалізації, а як цілеспрямований освітній резуль-

тат, що потребує спеціально організованих педагогічних умов. Отримані результати забезпечують теоретичну основу для вдосконалення програм професійної підготовки у мистецьких спеціальностях та можуть бути використані при проектуванні музично-освітніх середовищ, орієнтованих на соціальний та особистісний розвиток.

Ключові слова: соціальна компетентність, мистецька освіта, вища педагогічна освіта, музично-освітнє середовище, професійна підготовка, соціальна взаємодія.

MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF STUDENTS IN ART SPECIALTIES

Purpose of the study. The article aims to theoretically substantiate contemporary pedagogical approaches to the formation of social competence in students of artistic specialties within the system of higher pedagogical education. The research focuses on clarifying the content and structural components of social competence in relation to the specific nature of artistic and musical training, as well as on identifying the educational potential of the music-educational environment as a space for social interaction, communication, and personal development. The objectives include analyzing modern scientific interpretations of social competence, defining its significance for future art educators, and outlining practical guidelines for its purposeful development in professional training.

Methods & methodology. The study is based on theoretical research methods, including analysis, synthesis, comparison, and generalization of pedagogical, psychological, and art-education sources. Conceptual analysis was applied to clarify the content of social competence in the context of artistic education, while logical-structural modeling was used to substantiate pedagogical orientations for its formation. Special research methods were not employed, as the study is theoretical in nature.

The scientific novelty of the study lies in clarifying the conceptual understanding of social competence among students of artistic specialties and in substantiating the role of the music-educational environment as a factor in its formation during the process of professional training.

Results. The research clarifies social competence as an integrative personal and professional quality that combines value orientations, social knowledge, communicative skills, and readiness for responsible social interaction. It is demonstrated that, in artistic education, social competence is formed through the interconnection of learning, creative, and communicative activities. The music-educational environment is substantiated as a holistic socio-cultural space that facilitates the development of students' social experience through collective musical performance, creative projects, dialogue, reflection, and subject-to-subject interaction. Practical orientations for using the potential of artistic education to foster social competence are identified, including collective creative activity, reflective pedagogical practices, expansion of social and cultural contexts, and support of students' initiative and autonomy.

Conclusions. The study confirms that artistic education possesses significant pedagogical potential for the purposeful formation of social competence in future specialists. Social competence should be regarded not as a by-product of socialization, but as a targeted educational outcome that requires specially organized pedagogical conditions. The results provide a theoretical basis for improving professional training programs in artistic specialties and may be applied in the design of music-educational environments oriented toward social and personal development.

Keywords: social competence; artistic education; higher pedagogical education; music-educational environment; professional training; social interaction.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

У сучасних умовах трансформації системи мистецької освіти, зумовленої впровадженням компетентнісного підходу, цифровізацією освітнього середовища та зростанням соціальних викликів, особливої актуальності набуває проблема формування соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей. Підготовка майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва сьогодні не обмежується лише набуттям професійно-виконавських умінь, а передбачає розвиток здатності до ефективної соціальної взаємодії, комунікації, співпраці, відповідальності та активної участі в культурному й освітньому просторі.

Соціальна компетентність виступає важливою складовою професійної готовності майбутнього музиканта, педагога чи виконавця, оскільки саме мистецька діяльність за своєю природою є колективною, комунікативною та соціально орієнтованою. Водночас аналіз сучасної науково-педагогічної літератури засвідчує, що попри значну увагу дослідників до проблем професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей, питання цілісного й системного формування їх соціальної компетентності залишається недостатньо розробленим. У наукових працях здебільшого розглядаються окремі аспекти соціалізації, комунікативних умінь або виховного потенціалу мистецтва, тоді як педагогічні підходи до формування соціальної компетентності потребують подальшого теоретичного осмислення та узагальнення.

Практична значущість означеної проблеми зумовлена потребами сучасних закладів мистецької освіти, які орієнтовані на підготовку конкурентоспроможного фахівця, здатного адаптуватися до змінних соціокультурних умов, ефективно взаємодіяти в професійному середовищі, працювати в команді та здійснювати педагогічну й творчу діяльність у різних соціальних контекстах. Недостатній рівень сформованості соціальної компетентності у студентів може ускладнювати їх професійну адаптацію, знижувати ефективність педагогічної взаємодії та обмежувати можливості самореалізації у сфері мистецтва.

Зазначена проблематика безпосередньо пов'язана з важливими науковими та

практичними завданнями сучасної педагогіки мистецтва, зокрема з оновленням змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, удосконаленням освітніх програм мистецьких спеціальностей, розробленням ефективних педагогічних підходів до розвитку особистісних і соціальних якостей студентів. Теоретичне узагальнення підходів до формування соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей сприятиме подальшому розвитку мистецької освіти, посиленню її гуманістичної спрямованості та підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Проблема формування соціальної компетентності особистості широко представлена у вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях, де вона розглядається як інтегративна характеристика, пов'язана із соціалізацією, самореалізацією та професійним становленням людини. Узагальнопедагогічному контексті соціальна компетентність трактується як здатність особистості ефективно функціонувати в соціальному середовищі, взаємодіяти з різними соціальними групами, дотримуватися соціальних норм і приймати відповідальні рішення (Бібік, 2011).

У психологічних дослідженнях акцент зроблено на вікових аспектах формування соціальної компетентності. Зокрема, І. Зарубінська розглядає соціальну компетентність у юнацькому віці як інтегративну особистісну характеристику, що системно відображає рівень соціальної адаптації, особистісного самовизначення та професіоналізації людини як суб'єкта діяльності (Зарубінська, 2011). Такий підхід є важливим для розуміння соціальної компетентності студентів, однак не враховує специфіки професійної підготовки у сфері мистецтва.

Діяльнісно-орієнтоване трактування соціальної компетентності представлено у працях М. Гончарової-Горянської, яка визначає її як систему соціальних знань, складних умінь і навичок взаємодії та сценаріїв поведінки, що забезпечують швидку й адекватну адаптацію особистості в типових соціальних ситуаціях (Гончарової-Горянська, 2009). Цей підхід є методологічно значущим для педагогіч-

них досліджень, оскільки підкреслює свідомий характер соціальної поведінки та здатність до ситуативного прийняття рішень.

У культурологічному та аксіологічному вимірах соціальну компетентність розглядає Л. Лепіхова (2010), яка трактує її як готовність особистості до варіативного суспільно значущого самовираження та вважає елементом загальнолюдської культури. У широкому розумінні соціальна компетентність забезпечує взаємозв'язок самопізнання, самоактуалізації та професійного моделювання дій, у вузькому – проявляється у творчому вирішенні значущих професійних ситуацій (Лепіхова, 2010). Даний підхід є особливо релевантним для мистецької освіти, де професійна діяльність має виражений творчий і комунікативний характер.

У площині педагогічної освіти проблему соціальної компетентності студентів досліджує О. Московчук (2020), яка визначає її як інтегративну якість особистості, засновану на ціннісному розумінні соціальної дійсності, визнанні суб'єктності партнерів взаємодії, наявності категоріальних соціальних знань та умінь реалізації соціальних технологій для досягнення соціально значущих цілей (Московчук, 2020). Запропоноване визначення є концептуально важливим, проте потребує конкретизації з урахуванням особливостей мистецько-педагогічної підготовки. У міжнародному освітньому дискурсі соціальна компетентність розглядається як ключова умова ефективного функціонування особистості в суспільстві та професійній сфері (Rychen & Salganik, 2003).

Аналіз наукових публікацій у галузі мистецької освіти свідчить, що окремі аспекти соціальної взаємодії, комунікації та розвитку особистості студентів розглядаються у зв'язку з творчою діяльністю, художньо-освітнім середовищем та педагогічною практикою. Водночас питання цілісного обґрунтування музично-освітнього середовища як простору цілеспрямованого формування соціальної компетентності студентів педагогічних закладів вищої освіти мистецького профілю залишається недостатньо розробленим.

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує наявність ґрунтовних теоретичних напрацювань щодо сутності соціальної компетентності, проте виявляє відсутність

системних досліджень, спрямованих на розкриття педагогічного потенціалу мистецької освіти у формуванні соціальної компетентності майбутніх педагогів-музикантів.

Формулювання цілей та завдань статті.

Метою статті є теоретичне обґрунтування підходів до формування соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей у процесі професійної підготовки, а також уточнення змістових характеристик соціальної компетентності майбутнього фахівця мистецької галузі в умовах сучасного освітнього середовища. Основна ідея публікації полягає у розгляді соціальної компетентності не як супутнього результату соціалізації студентів, а як цілеспрямовано сформованої інтегративної якості особистості, розвиток якої потребує спеціально організованих педагогічних умов у межах мистецької освіти. У статті акцентується увага на тому, що соціальна компетентність формується у тісному взаємозв'язку з професійною, комунікативною та культурною підготовкою студентів і має розглядатися як один із ключових результатів фахової мистецької освіти.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено розв'язання таких завдань: проаналізувати сучасні наукові підходи до визначення сутності та структури соціальної компетентності у педагогічних і мистецько-освітніх дослідженнях; уточнити зміст поняття «соціальна компетентність студентів мистецьких спеціальностей» з урахуванням специфіки професійної підготовки у сфері музичного мистецтва; обґрунтувати значення музично-освітнього середовища як простору соціальної взаємодії, комунікації та особистісного розвитку студентів; окреслити практичні орієнтири щодо використання потенціалу мистецької освіти для цілеспрямованого розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців.

Теоретичною основою дослідження є положення компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, ідеї соціокультурної зумовленості освіти, а також наукові концепції професійної підготовки фахівців мистецького профілю. Досягнення мети забезпечується шляхом теоретичного аналізу наукових джерел, узагальнення педагогічного досвіду та логіко-структурного моделювання педагогічних умов формування соціальної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних науково-педагогічних дослідженнях соціальна компетентність розглядається як одна з ключових інтегративних характеристик особистості майбутнього фахівця, що забезпечує його здатність до ефективної соціальної взаємодії, професійної комунікації та адаптації в умовах динамічних соціокультурних змін. Особливої актуальності ця проблема набуває у сфері мистецької освіти, де професійна діяльність безпосередньо пов'язана з колективною творчістю, міжособистісним спілкуванням, емоційною взаємодією та культурною комунікацією.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що соціальна компетентність студентів мистецьких спеціальностей формується не стихійно, а в процесі цілеспрямованої педагогічної взаємодії, організованої в межах освітнього середовища. У контексті музичної освіти це середовище поєднує навчальну, виконавську, комунікативну та творчу діяльність, що створює сприятливі умови для розвитку соціальних умінь, відповідальності, емпатії та навичок командної роботи.

У ході теоретичного аналізу встановлено, що соціальна компетентність студентів мистецьких спеціальностей має багатокомпонентну структуру, яка охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Їх формування відбувається у взаємозв'язку з професійною підготовкою та залежить від характеру організації навчального процесу, форм взаємодії між викладачем і студентами, а також від специфіки мистецько-освітнього середовища.

У сучасних дослідженнях мистецької освіти підкреслюється, що творча діяльність студентів є важливим чинником розвитку їхньої соціальної активності та професійної ідентичності (Burnard, 2012). У філософії музичної освіти наголошується, що музичне навчання за своєю природою є соціально зумовленим процесом, що формується через спільну діяльність, комунікацію та культурну взаємодію (Elliott & Silverman, 2015).

Особливу роль у цьому процесі відіграють педагогічні умови, що забезпечують активне включення студентів у різні види соціально значущої діяльності. До таких умов належать: організація колективних форм музичної діяль-

ності; створення ситуацій педагогічної взаємодії та співпраці; залучення студентів до творчих і проектних форм роботи; підтримка рефлексивного осмислення власного соціального та професійного досвіду. Саме за цих умов мистецька освіта набуває не лише фахового, а й виразного соціально-розвивального потенціалу.

У науковому дискурсі соціальна компетентність трактується як складне інтегративне утворення, що поєднує особистісні, соціальні та професійні характеристики й відображає здатність людини до ефективної взаємодії в соціальному середовищі. Так, І. Зарубінська (2011) розглядає соціальну компетентність у юнацькому віці як інтегративну особистісну характеристику, що системно відображає рівень соціальної адаптації, особистісного самовизначення та професіоналізації людини як суб'єкта діяльності. Це положення є принципово важливим для підготовки майбутніх фахівців мистецької та педагогічної сфери, професійна діяльність яких пов'язана з активною соціальною взаємодією, публічністю та включеністю в культурно-освітній простір.

Діяльнісний і свідомий характер соціальної компетентності акцентує М. Гончарова-Горянська (2004), визначаючи її як «систему знань про соціальну дійсність і себе, систему складних соціальних умінь і навичок взаємодії, сценаріїв поведінки в типових соціальних ситуаціях, які дозволяють швидко і адекватно адаптуватися, приймати рішення зі знанням справи... діючи за принципом тут, зараз і найкращим чином» (Гончарова-Горянська, 2004, с. 71). У цьому визначенні особливо значущим для мистецької освіти є наголос на гнучкості, самостійності та здатності до ефективної поведінки в мінливих соціально-професійних умовах.

Близькою за змістом є позиція Л. Лепіхової (2006), яка розглядає соціальну компетентність як готовність особистості до варіативного суспільно значущого самовираження та трактує її як елемент загальнолюдської культури. У широкому (процесуальному) розумінні соціальна компетентність забезпечує взаємозв'язок професійного самопізнання, самоактуалізації, самокорекції та моделювання особистісних дій, а у вузькому (ситуативному) – виявляється у

творчому вирішенні індивідуально значущих ситуацій професійного вибору. Такий підхід є методологічно доцільним для аналізу соціальної компетентності студентів мистецьких спеціальностей, оскільки поєднує особистісний розвиток із реальним професійним досвідом.

Важливий соціально-нормативний аспект соціальної компетентності підкреслює Н. Бібік (2010), яка зазначає, що вона передбачає здатність особистості жити в соціумі: враховувати інтереси й потреби різних соціальних груп, дотримуватися соціальних норм і правил, співпрацювати з різними партнерами, а також аналізувати коло питань на перетині системи соціальних відносин суспільства і людини. У контексті мистецької та педагогічної освіти ці положення акцентують значення соціальної взаємодії як необхідної умови професійного становлення майбутнього педагога-музиканта.

У межах педагогічної освіти соціальна компетентність набуває чітко окресленого професійного спрямування. Так, О. Московчук (2020) визначає соціальну компетентність студентів педагогічного закладу вищої освіти як інтегративну якість особистості, в основі якої лежить ціннісне розуміння соціальної дійсності, визнання суб'єктності кожного з партнерів взаємодії, система категоріальних соціальних знань та умінь реалізації соціальних технологій, що забезпечують інтеграцію внутрішніх і зовнішніх ресурсів для досягнення соціально значущих цілей.

Окрему групу досліджень становлять праці, присвячені освітньому середовищу як чиннику формування соціальної компетентності. Зокрема, у роботі М. В. Федоруца (2019) освітнє середовище розглядається як соціокультурний простір, у межах якого формуються мотиваційні, комунікативні та поведінкові складники соціальної компетентності через спільну діяльність, комунікацію та самоврядування. Автор підкреслює, що саме активні форми взаємодії є визначальними для розвитку соціально значущих якостей студентів.

Узагальнення наведених підходів дозволяє розглядати соціальну компетентність студентів педагогічних і мистецьких спеціальностей як багатовимірну інтегративну якість, що поєднує ціннісні орієнтації, соціальні знання, умінь взаємодії та готовність до творчої, відповідаль-

ної діяльності в сучасному соціокультурному середовищі.

У межах даного дослідження соціальна компетентність студентів педагогічного закладу вищої освіти мистецького профілю розглядається як інтегративна особистісно-професійна якість, що формується у процесі навчальної, творчої та соціальної взаємодії й виявляється у здатності майбутнього педагога усвідомлено та відповідально діяти в соціально значущих ситуаціях.

Соціальна компетентність студентів у контексті мистецької педагогічної освіти визначається як цілісне поєднання ціннісного ставлення до соціальної дійсності, системи соціально-педагогічних знань, умінь конструктивної взаємодії та готовності до варіативного професійного самовираження, що забезпечує ефективну комунікацію, співпрацю, самореалізацію й соціальну адаптацію в освітньо-культурному середовищі.

У межах статті підкреслюється, що соціальна компетентність майбутнього педагога мистецьких дисциплін має суб'єкт-суб'єктний характер і ґрунтується на визнанні цінності кожного учасника освітнього процесу, здатності до діалогу, творчого розв'язання соціально-професійних ситуацій та інтеграції власних внутрішніх ресурсів із вимогами сучасного соціокультурного простору.

Таким чином, соціальна компетентність студентів педагогічного закладу вищої освіти мистецького профілю у нашому дослідженні розглядається не лише як результат засвоєння соціальних знань і норм, а як динамічний процес особистісного й професійного становлення, що забезпечує готовність майбутнього фахівця до активної соціальної участі, педагогічної взаємодії та відповідальної професійної діяльності.

У цьому контексті особливої значущості набуває аналіз освітнього середовища, у межах якого відбувається зазначений процес формування соціальної компетентності, оскільки саме середовище виступає ключовим чинником соціалізації, комунікації та особистісного розвитку студентів. Сучасні теорії навчання підкреслюють роль освітнього середовища як простору соціальної взаємодії, у якому відбувається інтеграція когнітивних, емоційних і соціальних складників розвитку особистості (Illeris, 2018).

Обґрунтування значення музично-освітнього середовища як простору соціальної взаємодії, комунікації та особистісного розвитку студентів передбачає розгляд його не лише як сукупності навчальних дисциплін і форм організації освітнього процесу, а як цілісного соціокультурного простору, у межах якого відбувається становлення особистості майбутнього педагога-музиканта.

Музично-освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти характеризується підвищеною інтенсивністю міжособистісної взаємодії, оскільки професійна підготовка у сфері музичного мистецтва ґрунтується на колективних формах діяльності (ансамблеве музикування, хорові заняття, творчі проекти, концертно-виконавська практика), що потребують постійної комунікації, координації дій, взаємної відповідальності та емоційної відкритості. У таких умовах музично-освітнє середовище виступає природним простором формування соціального досвіду студентів.

Важливою особливістю музично-освітнього середовища є його комунікативна насиченість, зумовлена необхідністю вербального й невербального спілкування, спільного осмислення художнього змісту музичних творів, обговорення інтерпретаційних рішень та рефлексії результатів творчої діяльності. Це сприяє розвитку у студентів умінь конструктивного діалогу, емпатії, толерантності до різних позицій, а також здатності до співпраці в умовах професійної взаємодії.

Музично-освітнє середовище також створює умови для особистісного розвитку студентів, оскільки поєднує інтелектуальну, емоційну й ціннісну сфери їхньої діяльності. Через залучення до музичної творчості, виконавської та педагогічної практики студенти набувають досвіду самовираження, саморефлексії та усвідомлення власної соціальної ролі, що є важливими складниками формування соціальної компетентності.

Таким чином, музично-освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти виступає багатовимірним простором соціальної взаємодії, у межах якого відбувається не лише професійна підготовка майбутніх педагогів, а й формування їхньої соціальної компетент-

ності як інтегративної якості особистості. Саме в цьому середовищі створюються умови для розвитку комунікативних умінь, соціальної відповідальності, здатності до співпраці та особистісного зростання, що визначає його ключове значення у процесі підготовки сучасного педагога мистецького профілю.

Урахування специфіки мистецької освіти у закладах вищої освіти вимагає не лише теоретичного осмислення феномену соціальної компетентності, а й визначення практичних орієнтирів її формування у професійній підготовці майбутніх фахівців. У зв'язку з цим у статті актуалізується завдання окреслити практичні орієнтири щодо використання потенціалу мистецької освіти для цілеспрямованого розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців, що ґрунтуються на можливостях музично-освітнього середовища ЗВО.

Практичні орієнтири використання потенціалу мистецької освіти для цілеспрямованого розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців доцільно пов'язувати насамперед із організацією освітнього процесу як простору активної соціальної взаємодії та спільної творчої діяльності. Важливим орієнтиром є залучення студентів до колективних форм музично-педагогічної роботи (ансамблеве музикування, спільні виконавські й проектні завдання, міждисциплінарні творчі ініціативи), які створюють умови для розвитку навичок комунікації, співпраці, відповідальності за спільний результат і вміння враховувати позиції інших учасників освітнього процесу. Саме в таких формах діяльності соціальна компетентність набуває практичного виміру, проявляючись у здатності студентів ефективно взаємодіяти, домовлятися, розподіляти ролі та розв'язувати проблемні ситуації.

Наступним орієнтиром є інтеграція рефлексивних і комунікативно спрямованих методів навчання, які передбачають осмислення студентами власного досвіду соціальної взаємодії у мистецькому середовищі. Обговорення результатів спільної діяльності, аналіз творчих і педагогічних ситуацій, самооцінка та взаємооцінка сприяють формуванню здатності до соціальної рефлексії, розвитку емпатії, критичного мислення та усвідомлення власної ролі в професійно-соціальному контексті. Такі мето-

ди дозволяють студентам не лише засвоювати соціальні норми, а й активно переосмислювати їх у процесі особистісного й професійного становлення.

Важливим практичним орієнтиром є також розширення соціального контексту мистецької освіти шляхом включення студентів у різні форми позааудиторної та соціально орієнтованої діяльності: участь у культурно-мистецьких проектах, концертно-просвітницьких заходах, освітніх ініціативах, співпраця з закладами освіти та культурними інституціями. Така діяльність забезпечує безпосередній контакт студентів із реальними соціальними ситуаціями, формує готовність до професійної комунікації, соціальної відповідальності та усвідомлення суспільної значущості майбутньої педагогічної діяльності.

Окремим орієнтиром є цілеспрямоване створення в музично-освітньому середовищі атмосфери суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що ґрунтується на партнерстві, діалозі та визнанні цінності кожного учасника освітнього процесу. Педагогічна підтримка ініціативності студентів, залучення їх до прийняття рішень, організації навчальної та творчої діяльності сприяють розвитку соціальної активності, автономності й готовності до відповідальної професійної поведінки. У такому середовищі соціальна компетентність формується не як зовнішньо задана вимога, а як внутрішньо прийнята цінність і необхідна умова успішної професійної самореалізації майбутнього фахівця.

Висновки. У результаті здійсненого дослідження обґрунтовано, що соціальна компетентність студентів педагогічних закладів вищої освіти мистецького профілю є складним інтегративним утворенням, яке формується у процесі поєднання ціннісного ставлення до соціальної дійсності, системи соціальних знань, комунікативних умінь і досвіду практичної взаємодії. У межах статті уточнено зміст цього поняття з урахуванням специфіки мистецької освіти, що дозволяє розглядати соціальну компетентність не лише як результат засвоєння норм і правил, а як динамічний процес особистісного та професійного становлення майбутнього

педагога-музиканта в умовах активної соціальної взаємодії.

Теоретичний аналіз сучасних наукових підходів дав змогу синтезувати ключові положення щодо структури соціальної компетентності та обґрунтувати її значення для професійної підготовки майбутніх фахівців мистецької сфери. Наукова новизна дослідження полягає в акцентуванні ролі музично-освітнього середовища як цілісного соціокультурного простору, у межах якого соціальна компетентність формується через колективну творчість, комунікацію, рефлексію та суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу.

Доведено, що музично-освітнє середовище закладу вищої освіти має значний потенціал для розвитку соціальної компетентності студентів за умови його цілеспрямованої педагогічної організації. Колективні форми мистецької діяльності, інтеграція рефлексивних і комунікативних методів навчання, розширення соціального контексту освітнього процесу та підтримка активної позиції студентів створюють умови для формування навичок соціальної взаємодії, відповідальності, емпатії й готовності до професійної комунікації.

Практична значущість отриманих результатів полягає у визначенні орієнтирів використання потенціалу мистецької освіти для цілеспрямованого розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців. Запропоновані підходи можуть бути використані в освітній практиці закладів вищої педагогічної освіти мистецького профілю під час проектування освітнього середовища, організації навчальної та позааудиторної діяльності, а також у процесі вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів.

Отже, результати дослідження підтверджують доцільність розгляду мистецької освіти як ефективного ресурсу формування соціальної компетентності студентів та створюють теоретичне підґрунтя для подальших наукових пошуків, спрямованих на розроблення й експериментальну перевірку педагогічних умов і моделей розвитку соціальної компетентності у сучасному освітньому середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Burnard, P. (2012). *Musical creativities in practice*. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199583942.001.0001>
- Elliott, D. J., & Silverman, M. (2015). *Music matters: A philosophy of music education* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press. https://books.google.com/books/about/Music_Matters.html?id=QfKYCgAAQBAJ
- Illeris, K. (2018). *Contemporary theories of learning: Learning theorists... in their own words*. London, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315147277>
- Illeris, K. (Ed.). (2018). *Contemporary theories of learning: Learning theorists ... in their own words*. Routledge <https://doi.org/10.4324/9781315147277>
- Rychen, D. S., & Salganik, L. H. (Eds.). (2003). *Key competencies for a successful life and a well-functioning society*. Hogrefe & Huber Publishers. <https://psycnet.apa.org/record/2003-88274-000>
- Ачкасова, О. В., Левандовський, М. Ю. (2025). Аналіз стану соціальної компетентності студентів мистецьких коледжів у контексті констатувального етапу педагогічного дослідження. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*, №3, с. 5–12. <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38402>
- Бібік, Н. М., та ін. (2005). *Компетентнісна освіта: від теорії до практики*. Київ: Плеяди. ISBN 966-8217-27-6., 120 с. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
- Гончарова-Горянська, М. (2015). Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*, №7–8, с. 5–8.
- Зарубінська, І. Б. (2011). *Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю* (дис. д-ра пед. наук). Київ.
- Лепіхова, Л. А. (2006). Соціально-психологічна компетентність у поведінці особистості. *Практична психологія та соціальна робота*, 2, 65–69.
- Московчук, О. С. (2020). *Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування* (дис. д-ра філософії). Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. <https://dspace.vspu.edu.ua/items/a11d1400-5bd2-4595-a679-60f10e854ef1>
- Ороновська, Л., Колубаєв, О., Омельченко, А. (2023). Сучасні підходи у вивченні музичної педагогіки у закладах вищої освіти. *Мистецька освіта та педагогіка*, №56(2). <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-10>
- Федоруц, М. В. (2019). Структурно-функціональна модель формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2(45). <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.45.217-222>
- Дворник, О. М. (2024). Методологічна основа розвитку соціальної компетентності вчителів до роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. *Педагогічний дискурс*, 6(219), 59–67. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-59-67](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-59-67)
- Сидорук, І. (2020). Модель формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4(31), 214–223. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/31.214327>

Надійшла до редакції / Received: 29.09.2025
Рекомендовано до друку / Accepted: 03.11.2025

REFERENCES

- Burnard, P. (2012). *Musical creativities in practice*. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199583942.001.0001> [in English]
- Elliott, D. J., & Silverman, M. (2015). *Music matters: A philosophy of music education* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press https://books.google.com/books/about/Music_Matters.html?id=QfKYCgAAQBAJ [in English]
- Illeris, K. (2018). *Contemporary theories of learning: Learning theorists... in their own words*. London, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315147277> [in English]
- Rychen, D. S., & Salganik, L. H. (Eds.). (2003). *Key competencies for a successful life and a well-functioning society*. Hogrefe & Huber Publishers. <https://psycnet.apa.org/record/2003-88274-000> [in English]
- Achkasova, O. V., & Levandovskyi, M. Yu. (2025). Analiz stanu sotsialnoi kompetentnosti studentiv mystetskykh koledzhiv u konteksti konstatualnoho etapu pedahohichnoho doslidzhennia [Analysis of the state of social competence of art college students in the context of the ascertaining stage of pedagogical research]. *Mystetska osvita ta rozvytok tvorchoi osobystosti*, (3), 5–12. <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38402> [in Ukrainian]
- Bibik, N. M., ta in. (2005). *Kompetentnisna osvita: vid teorii do praktyky* [Competence-based education: from theory to practice]. Kyiv: Pleiady. ISBN 966-8217-27-6, 120 s. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe [in Ukrainian]
- Honcharova-Horianska, M. (2004). Sotsialna kompetentnist: poniattia, zmist, shliakhy formuvannia v doslidzhenniakh zarubizhnykh avtoriv [Social competence: concept, content and ways of formation in foreign studies]. *Ridna shkola*, 7–8, 71–74. [in Ukrainian]
- Zarubinska, I. B. (2011). *Teoretyko-metodychni osnovy formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv ekonomichnoho profilu* [Theoretical and methodological foundations of social competence formation of students of higher educational institutions of economic profile] (Doctoral dissertation). Kyiv. [in Ukrainian]
- Liepkhova, L. A. (2006). Sotsialno-psykholohichna kompetentnist u povedintsi osobystosti [Socio-psychological competence in personal behavior]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 2, 65–69. [in Ukrainian]
- Moskovchuk, O. S. (2020). *Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv v umovakh studentskoho samovriaduvannia* [Formation of social competence of students of higher pedagogical educational institutions in the conditions of student self-government] (PhD dissertation). Vinnytsia: Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. <https://dspace.vspu.edu.ua/items/a11d1400-5bd2-4595-a679-60f10e854ef1> [in Ukrainian]
- Oronovska, L., Kolubaiev, O., & Omelchenko, A. (2023). Suchasni pidkhody u vyvchenni muzychnoi pedahohiky u zakladakh vyshchoi osvity [Modern approaches to the study of music pedagogy in higher education institutions]. *Mystetska osvita ta pedahohika*, (56[2]). <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-10> [in Ukrainian]
- Fedoruts, M. V. (2019). Strukturno-funktsionalna model formuvannia sotsialnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zasobamy neformalnoi osvity [Structural and functional model of social competence formation of senior school students by means of non-formal education]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota, 2(45). <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.45.217-222> [in Ukrainian]
- Dvornyk, O. M. (2024). Metodolohichna osnova rozvytku sotsialnoi kompetentnosti vchyteliv do roboty zi zdobuvachamy osvity u skladnykh zhyttievykh obstavynakh [Methodological basis for the development of teachers' social competence to work with learners in difficult life circumstances]. *Pedahohichni dyskurs*, 6(219), 59–67. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-59-67](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-59-67) [in Ukrainian]
- Sydoruk, I. (2020). Model formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Model of forming social competence of future social workers in the process of professional training]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 4(31), 214–223. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/31.214327> [in Ukrainian]